

Шестопалова О.В.,
старший викладач кафедри Фінанси і кредит
Запорізького національного технічного університету

ШЕСТОПАЛОВА О.В.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Сучасний стан економіки характеризується відсутністю стабільності, спадом виробництва, погіршенням фінансового стану, банкрутством та ліквідацією багатьох підприємств. За таких умов господарювання на перший план виходять питання управління оборотними активами, як основою виробничої діяльності. Класифікація оборотних активів за різноманітними ознаками дає можливість глибшого розуміння їх сутності та є умовою створення ефективної системи управління.

Однією з найвагоміших та найсуперечливіших класифікаційних ознак оборотних активів є джерела фінансування. Так, Бланк І.А. класифікує оборотні активи за характером фінансових джерел формування на: валові оборотні активи - загальна сума активів, сформована за рахунок власного та позичкового капіталу. В балансі відображаються як сума другого й третього розділу активу; чисті оборотні активи (чистий робочий капітал) - це та частина оборотних активів, що сформувалася за рахунок власного та довгострокового запозиченого капіталу. Суму чистих оборотних активів розраховують як різницю між валовими оборотними активами та короткостроковими поточними фінансовими зобов'язаннями; власні оборотні активи - це та частина оборотних активів, що сформувалася за рахунок лише власного капіталу і розраховується як різниця між валовими оборотними активами та довгостроковим запозиченим капіталом, інвестованим у оборотні активи та короткостроковими поточними фінансовими зобов'язаннями.

Поддєрьогін А.М. за джерелам формування оборотних активів поділяє на:

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

власні та прирівняні до них; залучені та інші. До власних джерел формування оборотних активів він відносить статутний фонд, надходження від емісії цінних паперів, чистий прибуток, а також сталі зобов'язання. До залучених джерел фінансування належать кошти кредиторів, що надаються підприємствам у позику під певний відсоток [1].

Онисько С.М., Марич П.М. залежно від джерел формування поділяють оборотні активи на власні, залучені та позичені. Власні джерела формування оборотних активів складаються з коштів підприємства, якими вони покривають мінімальний розмір оборотних активів, що необхідні для забезпечення нормального і безперервного процесу виробництва і реалізації продукції. Залучені джерела формуються з коштів, які не належать підприємству, але в результаті функціонування діючої системи розрахунків знаходяться в його користуванні. До них належать стійкі пасиви, тобто мінімальна заборгованість по заробітній платі, кредиторська заборгованість. Позикові джерела формування характеризують ту частину оборотних активів, що сформувалась за рахунок залученого підприємством товарного чи фінансового кредиту як на короткостроковій так і на довгостроковій основі.

Наступна класифікаційна ознака оборотних активів - за видами:

— запаси сировини, матеріалів та напівфабрикатів. Цей вид оборотних активів характеризує об'єм вхідних потоків у формі запасів, що забезпечують виробничу діяльність підприємства;

— запаси готової продукції. Цей вид оборотних активів характеризує об'єм вхідних потоків у формі запасів продукції, що призначається для реалізації. Зазвичай, до цього виду оборотних активів додається незавершене виробництво з розрахунком коефіцієнта його завершеності за окремими видами. Але при значному обсязі незавершеного виробництва його виділяють в окремий вид оборотних активів;

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

— дебіторська заборгованість. Вона характеризує суму заборгованості підприємству за товари, роботи, послуги;

— грошові активи. До них відносять залишки грошових коштів в іноземній та національній валюті та короткострокові фінансові інвестиції;

— інші види оборотних активів (витрати майбутніх періодів).

Джеймс К.Ван Хорн та Джон М. Вахнович виділяють дві основні класифікаційні ознаки оборотного капіталу: за статтями та за часом. За статтями оборотний капітал розподіляється на: грошові кошти, ринкові цінні папери, дебіторську заборгованість та товарно-матеріальні запаси.

Ковальов В.В. у складі оборотних активів виділив три групи: матеріально-виробничі запаси, грошові кошти і дебіторську заборгованість та інші оборотні засоби, що не ввійшли в попередні дві групи. Далі він показав послідовну трансформацію матеріально-виробничих запасів в дебіторську заборгованість, а дебіторську заборгованість - в грошові кошти.

За характером участі в операційному процесі оборотні активи поділяються на: оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства (запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, незавершене виробництво, запаси готової продукції); оборотні активи, що обслуговують фінансовий цикл підприємства (грошові кошти, дебіторська заборгованість).

Поддєрьогін А.М. називає цю класифікаційну ознаку по іншому - в залежності від участі оборотних активів у кругообігу, але розмежування оборотних активів аналогічне: оборотні кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди (оборотні фонди у виробничих запасах, оборотні кошти у виробництві); оборотні кошти, авансовані в фонди обігу (готова продукція, кошти і кошти в розрахунках).

Балабанов І.Т. зазначає, що оборотні виробничі фонди та фонди обігу є самостійними, відмінними одна від одної економічними категоріями. Їх одночасне

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

існування обумовлено тим, що процес виробництва продукції є єдністю процесу виробництва та реалізації продукції. Оборотні виробничі фонди приймають одноразову участь у процесі виробництва, змінюючи при цьому свою натурально-речову форму. Їх вартість повністю переноситься на новостворений продукт. Балабанов І.Т. в сукупності оборотних виробничих фондів виділяє предмети праці, що повністю використовуються в процесі виробництва і матеріально не входять в продукт праці - паливо, електроенергія. Інша частина оборотних виробничих фондів матеріально входить в продукт праці та отримує в процесі виробництва таку форму, в якій далі може використовуватись сировина.

Фонди обігу пов'язані з обслуговуванням процесу продажу продукції. Вони включають дві відносно самостійні групи: готову продукцію, що знаходиться в процесі реалізації та грошові кошти (в касі, в дорозі, на рахунках, в розрахунках). Фонди обігу в процесі створення вартості не приймають участі, а є носіями вже створеної вартості і їх основним призначенням є забезпечення грошовими коштами процес обігу.

Важливою класифікаційною ознакою оборотних активів є період їх функціонування. За періодом функціонування оборотних активів виділяють:

— постійну частину оборотних активів. Це мінімум оборотних активів, який потрібен підприємству для здійснення операційної діяльності. Це та частина оборотних коштів, як не залежить від сезонних коливань та не пов'язана з формуванням запасів сезонного характеру;

— змінну частину оборотних активів. Це та частина оборотних активів, що пов'язана із сезонним збільшенням обсягу виробництва та реалізації продукції, необхідність формування в окремі періоди запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання. Зазвичай, в складі змінної частини оборотних активів виділяють максимальну та середню їх частину [2].

Джеймс К. Ван Хорн, Джон М. Вахнович вважають, що за часом оборотний

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

капітал розподіляється на фіксований та тимчасовий. Величина оборотних активів, необхідна для задоволення мінімальних довгострокових потреб підприємства називається фіксованим оборотним капіталом (permanentworkingcapital) а поточні активи, потреба в яких пов'язана з сезонними коливаннями називаються тимчасовим оборотним капіталом (temporaryworkingcapital).

З метою планування оборотних активів їх розподіляють на нормовані та ненормовані. Нормованими називають оборотні активи (засоби), запаси яких створюються в установлених мінімальних розмірах, необхідних для забезпечення нормальної безперервної роботи підприємств. До нормованих оборотних активів відноситься сировина, основні матеріали, куповані напівфабрикати, допоміжна матеріали, тара, паливо, запасні частини, МШП; незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів, готова продукція на складі. Ненормованими називають оборотні активи (засоби), розмір яких не встановлюється. До їх складу відноситься відвантажена готова продукція, кошти на рахунках у банках і в касі підприємства, кошти в розрахунках, дебіторська заборгованість.

Стоянова Є.С. та Поляк Г.Б. оборотні активи поділяють в залежності від можливості обертатися у гроші, на: ті, що повільно реалізуються; ті, що швидко реалізуються та найбільш ліквідні. До оборотних активів, що повільно реалізуються відносяться запаси сировини, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції, при цьому, запаси готової продукції є найбільш ліквідною їх частиною. Менш ліквідними є запаси сировини та матеріалів. До оборотних активів, що швидко реалізуються відноситься дебіторська заборгованість, оскільки вона швидко трансформується у грошові кошти. Найбільш ліквідною частиною оборотних активів є цінні папери - короткострокові фінансові вкладення в цінні папери інших підприємств, державні

Шестопалова О.В.

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

облігації та ін. І абсолютно ліквідними є грошові кошти в касі та на рахунках. Поддерогін А.М. дає подібну класифікацію оборотних активів за рівнем ліквідності: високоліквідні (гроші, цінні папери); середньоліквідні (відвантажені товари, дебіторська заборгованість); низьколіквідні (матеріальні оборотні засоби).

Однією з найважливіших характеристик оборотних активів є їх оборотність. Відповідно до цієї характеристика Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. виділяють оборотні активи з високою оборотністю та активи з низькою оборотністю. До активів з високою оборотністю відносять запаси сировини і матеріалів, за якими не створюються страхові резерви; запаси готової продукції, що користується значним попитом; грошові кошти, які постійно перебувають у платіжному обороті.

До активів з низькою оборотністю відносять сезонні запаси сировини і матеріалів; запаси готової продукції зі зниженим попитом; довгострокову та короткострокову дебіторську заборгованість; усі форми поточних фінансових інвестицій строком більше шести місяців; неліквідні фінансові інструменти.

Азаренкова Г.М., Журавель Т. та Михайленко Р.М. залежно від стандартів обліку і відбиття в балансі підприємства виділяють оборотні кошти в запасах; кошти; розрахунки; інші активи. Залежно від матеріально-речовинного утримання оборотні активи поділяються на: предмети праці; готова продукція і товари; гроші і кошти в розрахунках.

Загородній А.Т., Вознюк Г.Л за формами функціонування оборотні активи поділяють на матеріальні та фінансові. До матеріальних відносяться оборотні активи у формі запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів, незавершеного виробництва та готової продукції. До фінансових належать оборотні активи у формі грошових коштів, короткострокових фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості. Таку класифікацію оборотних активів зазвичай використовують при плануванні відповідних матеріальних або фінансових потоків на

Шестопалова О.В.
старший викладач кафедри Фінанси і кредит
Запорізького національного технічного університету

підприємстві.

Оборотні активи класифікуються за рівнем їх доходності на активи, що приносять прямий дохід (поточні фінансові інвестиції, депозити), активи, що не приносять прямого доходу, але обслуговують оборот підприємства (запаси, грошові кошти), активи, що приносять збитки (запаси товарів, якість та кількість яких в процесі зберігання зменшується, безнадійна заборгованість) [3].

В залежності від інфляційної захищеності оборотні активи поділяються на: активи, захищені від інфляційного знецінення (матеріальні оборотні активи, захищена дебіторська заборгованість, ефективні фінансові інвестиції, валютні кошти) та активи, не захищені від інфляції (грошові кошти в національній валюті, незахищена дебіторська заборгованість, неефективні фінансові інвестиції).

Чебанова Н.В. виділяє три групи оборотних активів за рівнем їх ринкової цінності: мінімальна ринкова цінність; середня ринкова цінність; потенційно висока ринкова цінність. Виокремлення групи оборотних активів мінімальної ринкової цінності обумовлено тим фактом, що активи підприємства не можуть мати від'ємної вартості, всі вони можуть бути реалізованими за договірними цінами. Група оборотних активів середньої ринкової цінності об'єднує матеріальні ресурси, які можуть бути реалізованими без збитку для підприємства, це потребує певних витрат часу на пошуки потенційних покупців. Виокремлення третьої групи оборотних активів базується на тому, що в умовах інфляції ціна на ресурси підвищується в силу наявності стабільного попиту на них.

Однією з найактуальніших класифікаційних ознак в сучасних умовах господарювання є ризиковість оборотних активів. Поддєрьогін А.М., Кірейцев Г.Г за ризиком вкладення виділяють такі групи оборотних активів: з найменшим ризиком вкладення (гроші, цінні папери); із середнім ризиком вкладення (товари відвантажені, дебіторська заборгованість, виробничі запаси, готова продукція); із значним ризиком вкладення (незавершене виробництво, витрати майбутніх

Шестопалова О.В,
старший викладач кафедри Фінанси і кредит
Запорізького національного технічного університету

періодів).

При класифікації оборотних активів за рівнем ризику береться до уваги ризик втрати ліквідності, тобто фінансовий ризик. Для глибшого аналізу ризиковості оборотних активів та ефективнішому запобіганню кризовим ситуаціям доцільно розділити оборотні активи не тільки за рівнями ризику, але й за видами ризику: оборотні активи, яким притаманний виробничий ризик, комерційний ризик, фінансовий ризик та інвестиційний ризик. Виробничі ризики пов'язані з виробництвом продукції та здійсненням будь-яких видів виробничої діяльності. Найбільшою мірою з виробничою діяльністю пов'язані запаси та незавершене виробництво, тому до групи активів з виробничим ризиком віднесемо саме їх. Нестача запасів може призвести до перебоїв у виробництві, збільшення виробничого циклу та зниження обсягів продажу. Комерційні ризики виникають в процесі реалізації виробленої продукції і до них ми віднесемо ті елементи оборотних активів, що найбільш тісно пов'язані з цією сферою діяльності підприємства, а саме готову продукцію, товари, дебіторську заборгованість та векселі одержані. Готова продукція може зазнати псування чи втрат в процесі обігу, дебітори можуть відмовитися платити за отриману продукцію чи збанкрутувати. Фінансові ризики виникають під час взаємодії підприємства з різними фінансовими установами. До групи оборотних активів з фінансовим ризиком віднесемо грошові кошти та їх еквіваленти, оскільки зберігання готівки чи грошей в банку збільшує вірогідність втраченої вигоди, а банки, у яких зберігаються кошти можуть збанкрутувати. Поточні фінансові інвестиції можна виділити в групу оборотних активів з інвестиційним ризиком. Інвестиційний ризик притаманний реалізації інвестиційних проектів і зумовлений невизначеністю отримання запланованих доходів. Оскільки поточні фінансові інвестиції це інвестиції на строк, що не перевищує один рік, і які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент, то й інвестиційний ризик є невеликим [4].

Шестопалова О.В,
старший викладач кафедри Фінанси і кредит
Запорізького національного технічного університету

З розвитком економічної науки розширюється й змінюються підходи до класифікації оборотних активів. Із змінами потреб управління та фінансування оборотних активів вводяться все нові критерії їх поділу. На сучасному етапі розвитку визначальними умовами господарювання є невизначеність та ризиковість і тому актуальності набуває така класифікаційна ознака оборотних активів як ризик. Для детальнішого й ґрунтовнішого аналізу ризиковості оборотних активів за доцільніше розділити оборотні активи не тільки за рівнями ризику, але й за видами ризику на: оборотні активи, яким притаманний виробничий ризик, комерційний ризик, фінансовий ризик та інвестиційний ризик.

В сучасних умовах господарювання кожне підприємство робить головний акцент на вирішенні питань стабільності функціонування та максимізації прибутку. Для того, щоб досягти поставлених цілей, потрібна правильно підібрана, чітка та ефективна політика управління активами підприємства, в яких значну роль відіграють оборотні кошти. Від ефективності їх формування, регулювання та використання залежить оптимальність рівня ліквідності, платоспроможності, і, як наслідок, фінансової стійкості підприємства. Брак оборотних коштів ставить підприємство на грань банкрутства, що змушує задуматись над удосконаленні системи управління ними.

Нині для багатьох українських підприємств типовим наслідком економічної кризи, яка охопила нашу країну у 2008-2009 р. р., стала гостра нестача оборотних коштів. Відомо, що існує пряма залежність між результатами діяльності підприємства і системою управління формуванням і використанням його оборотних коштів, оскільки саме їх оптимальність забезпечує підприємству достатній рівень платоспроможності. Тож для забезпечення ефективності функціонування підприємства варто постійно вдосконалювати управління його оборотними коштами, здійснюючи безперервний процес виробництва та реалізації продукції при мінімальному їх рівні. Проте варто враховувати той факт,

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

що система управління оборотними коштами, як і будь-яка інша, має свої особливості, які ми спробуємо сформулювати [5].

Першим кроком в системі ефективного управління оборотним коштами варто виділити їх структурний аналіз та динаміку, що дозволить визначити, яка тенденція: зменшення чи збільшення оборотних коштів, спостерігалася на підприємстві за попередні роки та визначити оптимальний обсяг і структуру оборотних коштів. Адже збалансованість та правильність розміщення оборотних коштів має свої особливості, як у окремих галузях, так і на окремих підприємствах, що зумовлено видом діяльності, технічною оснащеністю підприємств, організацією роботи, поповненням сировини для виробництва та пошуком ринків збуту.

Наступним кроком є аналіз показників ефективності використання оборотних коштів (коефіцієнта оборотності оборотних коштів, що характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їх залучення; терміну оборотності оборотного капіталу, який застосовується для оцінки ефективності використання оборотного капіталу і показує швидкість обертання оборотних коштів; коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, який показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується (розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством); коефіцієнта маневреності, який показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто характеризує ступінь мобілізації власного капіталу; коефіцієнта рентабельності, який характеризує ефективність забезпечення фінансового відтворення оборотних коштів), а також чинників, які впливають на них.

Грунтовний аналіз показників ефективності використання оборотних коштів дозволить визначити, який рівень оборотних коштів потрібен підприємству, тобто

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

дасть змогу здійснити нормування, визначити їх мінімальну кількість, при використанні якої підприємству буде забезпечена безперервність процесу виробництва, виконання плану реалізації продукції, і, як наслідок, отримання прибутку. Не варто залишати поза увагою той факт, що саме завдяки нормуванню відбувається значна економія ресурсів, що призводить до зменшення витрат та ризиків.

При управлінні оборотними коштами значну увагу варто приділити врахуванню впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на оборотність [6].

Зовнішні фактори оборотності - це ті, які підприємство може врахувати, проаналізувати, та на основі аналізу розробити певні рекомендації з функціонування, хоча безпосереднього впливу на них підприємство не має. До таких факторів належать: стан економіки, рівень оподаткування, коливання кон'юнктури ринку, політика держави, галузь діяльності підприємства, темпи інфляції, рівень ставок банківського кредитування.

До внутрішніх факторів, треба віднести ті, які підприємство може змінити, а якщо вони зменшують ефективність функціонування, то і знешкодити їх.

Такими факторами є: термін виробництва продукції, масштаб діяльності підприємства, термін оборотності оборотних коштів, розрахунки з постачальниками сировини і покупцями.

Таким чином, аналіз факторів оборотності дає змогу покращити систему управління оборотними коштами.

Ефективність формування та використання оборотних коштів зумовлена певними особливостями управління їх основними структурними елементами: запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами.

Основними методами контролю запасів є такі:

— нормування, що включає в себе аналітичний, коефіцієнтний і прямий методи розрахунку оптимального рівня запасів;

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

— контроль запасів, що передбачає використання методів ABC і XYZ та методу економічно обґрунтованих потреб [6].

Визначення величини оборотних коштів за аналітичним методом передбачає ґрунтовний аналіз фактичних запасів, коригування їх величини та вилучення надлишків, якщо вони є на підприємстві.

Коефіцієнтний метод полягає у визначенні чинності нормативів власних оборотних коштів на початку розрахункового періоду, з урахуванням показників виробництва цього періоду.

Метод прямого розрахунку дозволяє визначити фактичну потребу підприємства в запасах на встановлений період.

Метод економічно обґрунтованих потреб оснований на мінімізації сукупних операційних витрат зі закупівлі та збереження запасів на підприємстві. Він дає можливість розрахувати витрати по зберігання запасів, розміщення замовлень та витрати зі збереження запасів на складах.

Метод ABC є найбільш простим способом управління запасами і передбачає їх розподіл на три категорії: А - найважливіші, які включають 20 % — запасів; 80 % — продажу, В - важливі, що діляться на 30 % — запасів; 15 % — продажу, С — менш важливі, до яких відносять 50 % — запасів; 5 % — продажу. Особливістю цього методу є те, що порівняно мала група запасів може мати найбільшу вартість [7].

Метод XYZ полягає у поділі запасів залежно від попиту і точності прогнозування величини споживання товарів. Цей метод оснований на розподілі ресурсів підприємства на категорії:

1) Х - для ресурсів характерна стабільна величина споживання і висока точність прогнозу. Значення коефіцієнта варіації знаходиться в інтервалі від 0 до 10%.

2) Y - ресурси характеризуються визначеною величиною споживання

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

відповідно до чинників, які на них впливають, наприклад, сезонні коливання, акції, надлишок товарів чи дефіцит, і середніми можливостями їх прогнозування. Значення коефіцієнта варіації - від 10 до 25%.

З) Z- характеризується малим рівнем споживання товарів і невисокою точністю прогнозування. Значення коефіцієнта варіації - понад 25%

Особливістю методу XYZ є визначення коефіцієнта варіації попиту, який дозволяє визначити ступінь однорідності сукупності і подібності в ній окремих значень.

Об'єднання результатів обох методів у ABC- XYZ матрицю, оскільки в результаті зіставлення їх результатів можна отримати цінні інструменти планування та контролю для системи постачання в цілому та управління запасами зокрема.

Для забезпечення постійної наявності оборотних коштів і плато спроможності підприємства дуже важливе значення має не лише їх обсяг, але й ефективність управління дебіторською заборгованістю. А остання у свою чергу, залежить від способів управління дебіторською заборгованістю. На наш погляд, підприємству слід дотримуватись таких трьох способів управління дебіторською заборгованістю:

1) створення клірингових центрів, які здійснювали б клірингові операції, що включають в себе збір та аналіз інформації щодо результатів торгівлі, на основі яких будуть здійснюватись фінансові операції, які забезпечують виконання зобов'язань за укладеними угодами;

2) продаж заборгованості, що може бути здійснено через факторинг, сутність якого полягає у купівлі факторинговою компанією грошових вимог постачальника до покупців за визначену винагороду;

З) застава.

Якщо підприємство буде дотримуватись вище зазначених способів

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

управління дебіторською заборгованістю, то матиме можливість зменшити відтік оборотних коштів та зменшити ризики виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

Звичайно, що це не значить, що не треба використовувати також й інші не менш важливі методи управління грошовими коштами, зокрема такі:

— планування грошових потоків, що включає в себе облік руху грошових коштів, аналіз потоків грошових коштів за попередні періоди та складання бюджету грошових коштів;

— оптимізація на основі моделей Міллера-Орра та Баумоля.

Так, модель Баумоля дозволяє виділити чинники для визначення оптимального залишку грошових коштів, а саме: середній залишок, загальну суму нових надходжень грошових коштів та максимальний залишок. Але модель Міллера-Орра, яка враховує невизначеність вхідних і вихідних потоків є досконалішою за модель Баумоля. Зокрема, до переваг моделі Міллера-Орра належить те, що на відміну від моделі Баумоля, яка використовує стохастичний процес Бернуллі, коли надходження і використання коштів від періоду до періоду відбувається через стихійні і випадкові події, враховуючи цим щоденні надходженні і витрати підприємства, модель Міллера-Орра не враховує щоденні коливання грошових потоків, а працює виходячи з їх максимального рівня, поступово витрачаючи та не поповнюючи грошові кошти протягом роботи до того часу, поки вони не вичерпаються і настане небезпека погіршення фінансового стану, яка, як наслідок, призводить до продажу цінних паперів для забезпечення подальшого функціонування підприємства [8].

Отже, як нестача грошових коштів, так і їх надлишок чинять значний вплив на роботу підприємства, спричиняючи збої в виробництві чи постачанні сировини, чим зменшують очікуваний прибуток. Саме тому дуже важливим є прискорення залучення грошових оборотних коштів як із внутрішніх, так і з

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

зовнішніх джерел, чого можна досягти, здійснивши такі кроки:

- 1) формування знижок на великі партії продукції, що купується за готівку,
- 2) всебічне рекламування продукції,
- 3) участь у виставках та ярмарках,
- 4) пошук нових ринків збуту продукції,
- 5) забезпечення часткової чи повної попередньої оплати за вироблену продукцію,
- 6) залучення короткострокового, бюджетного чи податкового кредиту.

Тож, унаслідок прискорення оборотності фінансових (грошових) коштів зменшиться потреба в них, що дозволить підприємству вивільнити частину цих коштів з обороту та використати для збільшення виробництва, інвестування в інші види діяльності чи створення дочірніх підприємств.

Сформована система управління оборотними коштами дозволить здійснювати ефективний аналіз та визначати оптимальний обсяг і структуру оборотних коштів. На основі визначення показників ефективності використання оборотних коштів розрахувати резерви їх зростання та норматив, який забезпечить ефективне функціонування підприємства за мінімального обсягу оборотних коштів. Аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів оборотності, полегшить формування оптимальної системи управління оборотними коштами. Управління запасами оборотними коштами слід здійснювати на основі методів ABC і XYZ, управління дебіторською заборгованістю та управління грошовими коштами.

Значну увагу варто приділяти прискоренню оборотності оборотних активів, яке можливе за рахунок різного роду заохочень для клієнта купувати продукцію та залучення на підприємство комерційного кредиту.

Отже, врахування особливостей управління оборотними коштами на підприємстві сприятиме підвищенню ефективності його функціонування,

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

збільшенню рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Розробка моделей оптимізації залишку грошей базується на використанні загальних засад та методичного інструментарію теорії управління матеріальними запасами, оскільки цілі та обмеження їх формування приблизно однакові. Моделі оптимального залишку коштів оцінюють:

- обсяг грошових коштів та їх еквівалентів, необхідних підприємству для задоволення його потреб;
- оптимальну пропорцію розподілу грошових коштів між окремими формами;
- періодичність (умови) та обсяги трансформації грошей в цінні папери та навпаки.

В сучасній економічній літературі досить широке застосування отримали моделі: Баумоля, Міллера-Орра, Стоуна, Беранека. Відмінності між ними полягають в різному визначенні та математичній формалізації процесів надходження та витрачення грошей, системи обмежень, які необхідно враховувати.

Планування руху грошових коштів передбачає визначення можливих джерел надходження та напрямків використання грошових коштів підприємства для забезпечення його платоспроможності впродовж планового періоду. План руху грошових коштів розробляється у формі платіжного календаря, який являє собою баланс грошових надходжень та грошових витрат підприємства за окремими часовими періодами, який балансується залишком грошей на поточному рахунку підприємства.

Поточне регулювання грошових потоків (операцій) охоплює наступні напрями роботи:

1. Синхронізація грошових потоків.

Цей напрямок поточного регулювання передбачає узгодження вхідних та

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

вихідних потоків грошових коштів за обсягами та в часі. Проведення цієї роботи дозволяє:

- по-перше, уникнути дефіциту готівки;
- по-друге, вивільнити частину грошових коштів й використати її для отримання додаткового доходу.

2. Прискорення процесу надходження грошей.

Цей напрямок поточного регулювання здійснюється з метою скорочення часу між моментом сплати дебіторами своїх боргів та моментом надходження грошових коштів на рахунок підприємства. Прискорення процесу надходження грошей забезпечується використанням таких інструментів регулювання грошових потоків, як: банківське накопичення, система сейфів, телеграфні та чеково-депозитні перекази, електронні чеки тощо. Цього можна досягти, якщо:

- змінити час переказу платежів від покупця підприємству;
- скоротити час, протягом якого отримані платежі залишаються неінкасованими грошовими коштами;
- прискорити рух грошових коштів до банків, що здійснюють виплати.

3. Контроль за витратами грошових коштів.

На відміну від завдань управління щодо надходження грошей, мета застосування стратегії виплат полягає в їх максимально можливому уповільненні в часі. Поєднання швидкої інкасації та уповільнення виплат призведуть до отримання максимального обсягу вільних грошових коштів. При контролі за витратами грошей в світовій практиці застосовуються такі інструменти, як флоут, централізація кредиторських рахунків, рахунки з нульовим балансом, контрольовані рахунки витрат тощо.

4. Капіталізація тимчасово вільних залишків грошових коштів.

Ефективне використання методів прискорення надходжень та контролю витрат обумовлює виникнення протягом окремих проміжків часу тимчасово

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

«вільних» грошових коштів Управління вільними залишками коштів передбачає вибір та здійснення операцій щодо їх інвестування з врахуванням можливих термінів доходності та ризику, притаманних окремим інвестиційним альтернативам. Під можливим терміном інвестування слід розуміти проміжок часу, протягом якого певна сума грошових залишків може знаходитися не в грошовій формі, тобто може бути спрямована на здійснення короткострокових фінансових вкладень. Доходність інвестування повинна покрити інфляційні втрати від знецінення національної валюти та забезпечити отримання інвестиційного доходу відповідно до цільового або фактичного рівня прибутковості активів. У складі ризиків, притаманних короткостроковому фінансовому інвестуванню, найбільше значення має ризик ліквідності, тобто вірогідність невиходу з фінансової операції в плановий термін (не повернення активів у грошову форму). Інструментами короткострокового фінансового інвестування є проведення депозитних операцій та придбання високоліквідних цінних паперів [9].

Таким чином, кваліфіковане управління грошовими коштами дає можливість зацікавленим особам (зовнішнім і внутрішнім користувачам) приймати певні оптимальні управлінські рішення, які в майбутньому можуть суттєво вплинути на кінцевий результат фінансово-господарської діяльності підприємства. Тобто, управління грошовими потоками — це важливий фінансовий важіль, який забезпечує:

— фінансову рівновагу підприємства в процесі його стратегічного розвитку— визначення рівня взаємозв'язку між різними видами грошових потоків за їх обсягами та в часі;

— ритмічність здійснення операційного процесу підприємства (будь — який перебіг у здійсненні платежів негативно позначається на формуванні виробничих запасів, рівні продуктивності праці, реалізації продукції тощо);

— скорочення потреби підприємства в позиковому капіталі;

Шестопалова О.В,

старший викладач кафедри Фінанси і кредит

Запорізького національного технічного університету

— прискорення оборотності капіталу (скорочення тривалості операційного циклу, що досягається в процесі ефективного управління грошовими потоками, а також зменшення потреби в капіталі);

— зниження ризику неплатоспроможності підприємства за рахунок синхронізації надходжень і витрат грошових коштів;

— отримання додаткового прибутку за рахунок тимчасово вільних залишків грошових активів у фінансових інвестиціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла О. Г. Фінансипідприємств: навч. посіб. / О.Г. Біла – Львів: «Магнолія» – 383 с.2006, 2008.

2. Герасименко О. В, Роганова Г. О. Фінансипідприємств: термінологічний словник для студ. екон. спец. / Донбаська держ. машинобудівна академія. — Краматорськ : ДДМА, 2007. — 148с.– 286 с.

3. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління підприємством. Навчальний посібник. — Вид. 2-ге, виправл. і доп. За ред. Василенка В. О.— К.: Центр навчальної літератури, 2004.— 400 с.

4. Білик М. Д.Павловська О. В, Притуляк Н.М, Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посібник / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. — К. : КНЕУ, 2005. — 592с.

5. Близнюк О.П, Лачкова Л. І, Оспіщев В. І, Бубенко І. В., Кривошей В. В. Фінанси: Навч. посібник / Віктор Іванович Оспіщев (ред.). — К. : Знання, 2006. — 415с.

6. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент: навчально-метод. посібник / Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". — Миколаїв :Видавництво МДГУ ім. Петра Могили,

Шестопалова О.В.
старший викладач кафедри Фінанси і кредит
Запорізького національного технічного університету

2006. — 344с.

7. Верига Ю. А., Волошин А. М.
Бухгалтерська фінансова звітність підприємства: навч. посіб. / Юстина Андріївна
Верига (ред.). — 2 вид., перероб. і доп. — К. : Комп'ютерпрес, 2008. — 472с.

8. Авер'янова Є., Верхогляд В., Діброва Н., Єрохін К., Пархоменко В.
Фінансова звітність: Консультації. Роз'яснення спеціалістів міністерств та відомств.
Нормативна база: Практичне керівництво. — Д. : Баланс-Клуб, 2005. — 221 с.

9. Брюховецька Н.Ю. Фінанси підприємств: навч. посібник /
Донецький ун-т економіки та права. Кафедра фінансів. — Донецьк : ДонУЕП,
2006. — 215с.